

המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין

המרכז למורשת המודיעין

סיכום ערב עיון- הקושי האמריקני להעריך את ממדי האתגר הסיני

ב-20 בינואר ערך המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין במרכז למורשת המודיעין ערב עיון בנושא התמודדות קהילת המודיעין האמריקנית עם התעצמותה של סין.

קהילות מודיעין מתקשות להצביע מבעוד מועד על תהליכי שינוי אסטרטגיים, ולזהות סימנים מטרימים לשינויים שעתידים להתרחש. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא אי ההצבעה בזמן על התפתחות האתגר הסיני על ידי הקהילה האמריקנית. הנסיון להבין קושי זה הוא המחולל של ערב העיון. בערב השתתפו ד"ר צבי שטאובר, יו"ר המרכז למורשת המודיעין, אל"מ במיל. ד"ר ערן לרמן, לשעבר העוזר להערכה בחטיבת המחקר באמ"ן וכיום חוקר ב-JISS, פרופ' יורי פינס מהאוניברסיטה העברית ומאוניברסיטת טיאנג'ין וראש מכון קונפוציוס בארץ ופרופ' חובב טלפז, מומחה לארה"ב מאוניברסיטת TEXAS A&M. הערב הונחה על ידי תא"ל במיל. יוסי קופרווסר, ראש המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין.

דברי פתיחה- ד"ר צבי שטאובר

בעוד שהקהילה המודיעינית הישראלית מתעסקת בהתפתחויות בסביבה הקרובה, העימות החשוב באמת מתרחש בעולם הגדול בין ארה"ב לבין סין. הוא נוגע בתחומים רבים, והריקושטים כבר מורגשים. עד לפני שני עשורים סין הייתה מעצמת לואו-טק, ובשנים האחרונות היא משקיעה הון תועפות על מנת להתחרות באמריקאים בכל תחומי החיים- הנמלים, 5G, בינה מלאכותית וכיו"ב.

על מה באמת הויכוח? גדלנו מתוך הכרה עמוקה שהדרך היחידה להתפתחות כלכלית היא דרך הליברליזם הכלכלי, המתאפשר רק בחברה דמוקרטית. סין מאתגרת את זה, ואומות העולם (רוסיה, הונגריה, פיליפינים) מאמצות גישה זו- אפשר להתפתח בלי דמוקרטיה וליברליזם מערבי.

בתחום האסטרטגי המודיעיני, אנחנו תמיד טועים בגלל חולשות אנוש. כך תמיד היה וקשה עד בלתי אפשרי למצוא דרך להתגבר על חולשות אלו. הכישלון הגדול ביותר כיום, הוא הכישלון בהערכת הכיוון שאליו סין הולכת.

המודיעין האמריקני והאתגר הסיני- (אל"מ במיל.) ד"ר ערן לרמן

בשעה שסין החלה את מרוץ הצמיחה שלה המודיעין האמריקני היה טרוד בבעיות אחרות ולא הבחין בסכנה. היום, אין בעיה של מודעות בווינגטון בנוגע לאיומים שסין מציבה, ובראשם-

1. אתגר הסייבר- ההתמודדות איתנו החלה בסקטור הפרטי שנדרש להתמודד עם ההתקפות הסיניות, אבל כיום הנושא מטופל ברמה הלאומית-ציבורית.
2. הצבא הסיני- במרכז האיום הזה קיימת הטענה של סין לריבונות על כל ים סין הדרומי על חשבון בעלות ברית של האמריקאים כמו הפיליפינים.

3. מנועי הצמיחה- ליברליזם דמוקרטי מערבי מול המודל שסין מציעה. בסין יש יותר מיליארדרים מאשר בארצות הברית, והחברה שם היא חברה קפיטליסטית קיצונית תחת משטר קומוניסטי.

עם זאת, בעיקר בנוגע לנקודה השלישית, לא בטוח שיש לאמריקאים כלים לתפוס את האיום ולנתחו. בדומה לכישלון בהבנת הפיצול הסיני-סובייטי, גם כאן מדובר בכשל מחקרי ולא בכשל איסופי. פרופ' גרהם אליסון החדיר לשיח את האיום כמלכודת תוקידידס. כמו שהספרטנים רצו להכות באתונה שהייתה בתהליך של התעצמות מהירה לפני שיהיה מאוחר מדי והתוצאה הבלתי נמנעת מכך הייתה מלחמה הרסנית, כך גם האמריקאים רוצים לבלום את הסינים, כל עוד הם יכולים, והתוצאה עלולה להיות עימות רחב היקף. טראמפ מבין את זה, וזה מקור כוחו.

סין מול ארה"ב- אתגר ממשי או בהלת שווא- פרופ' יורי פינס

פתח דבר- בארצות הברית יש קונצנזוס רחב מהשמאל הרדיקלי ועד הימין הרדיקלי בנוגע לאיום שסין מציבה. יתרה מזאת, יש מתקפה כוללת על סין מכל הבחינות (כלכלית, טכנולוגית, פוליטית וכיו"ב). עם זאת, **סין לא עתידה לאתגר את מעמד ארצות הברית בעולם, אם כי היא מאיימת שלא במכוון על ההגמוניה האמריקנית.**

מקורות הפער בהבנה- קשה להבין את סין משלוש סיבות מרכזיות. ראשית, היא גדולה מאוד ומכילה מגוון תאי שטח ומעמדות סוציאקונומיים; שנית, היא משתנה במהירות גבוהה מאוד; ושלישית, בגלל אי הכרת הרקע ההיסטורי- סין איננה עולה, היא חוזרת לגדולה.

הקשיים והיתרונות של סין- סין עסוקה בענייניה הפנימיים - גודל האוכלוסייה ופיזור, תנודת האוכלוסין, המחסור במשאבים וכיו"ב. מנגד, סין היא מעצמה כלכלית (התמ"ג השני בגודלו בעולם) והדבר מורגש גם בקרב אזרחיה (עלייה מעריכית באיכות החיים של מעמד הביניים מול ירידה מעריכית בשיעור העוני המוחלט). בנוסף, היא מעצמה טכנולוגית, ואצלה מפותחות הטכנולוגיות המרעישות הבאות דוגמת ה-5G והמחשוב הקוונטי. לבסוף, המודל הסיני אכן קורץ למדינות אחרות.

למה סין לא תחליף את ההגמוניה האמריקנית? לשאלה הזו שלוש תשובות. ראשית, סין לא שואפת לכך. לסין אין דגם מוכן לשיווק שמערער על ערכים מערביים, אלא היא נותנת פרשנות אחרת לאותם הערכים (בשונה מגרמניה הנאצית או מברית המועצות); שנית, היסטורית, סין איננה מדינה מיסיונרית. היא לא מתיימרת להגדיר את השיטה שלה כטובה משל האחרות; לבסוף, סין עסוקה בבעיותיה הפנימיות ולא שואפת למלחמה תודעתית ובטח שלא פיזית עם המערב.

אחרית דבר- ישנם שני ווקטורים שנכון לשקול בנוגע לעתידה של סין-

1. המלחמה החד צדדית נגד סין (כפי שהוזכרה לעיל) עלולה להיות בבחינת "להעיר את האריה". סין לא רוצה להילחם במערב, אך אם האמריקאים יחצו קו מסוים (כמו למשל בנושא טאיוואן), ייתכן שיתעורר גל לאומני, שניצניו ניכרים כבר עכשיו באינטרנט.

2. העלייה בעוצמה הסינית היא קץ העליונות של העולם המערבי על העולם הסיני. לסין אין עמדה של חלופה אוניברסלית (לסין יש דגם של סוציאליזם סיני, בדגש על סיני). אי לכך, עולם שמכיל הרבה דגמים הוא עולם שיכול להתפתח. מדובר בברכה ולא באיום.

התמודדות ארה"ב עם האתגר הסיני - פרופ' חובב טלפז

הבעיה של ארצות הברית לא נובעת מאיום סיני, אלא כנגזרת של פעולתה היא. סגירת המפעלים והעברתם לסין היא מדיניות אמריקנית, לא סינית. הירידה בהשתתפות בכוח העבודה האמריקני (לא האבטלה, השתתפות בכוח העבודה) היא שוב תופעה אמריקנית. כך גם העלייה בגירעון.

בניגוד לכך, בסין, העבודה היא ערך, לא רק מדד. במקביל, סין משקיעה באמצעים להורדה ניכרת של עלויות התעבורה (דרך המשי החדשה), ומייצאת לארצות הברית בהיקפי ענק. חשוב לציין שהצמיחה הסינית הושגה בהפרות בוטות של כללי ארגון הסחר הבינ"ל לרבות גניבה של קניין רוחני, סבסוד מאסיבי של ייצוא, שעבוד של עשרות מיליוני סינים, הגנה על יואן נמוך וכיו"ב.

מה העיר את טראמפ? ה-5G. מדובר בקפיצת מדרגה טכנולוגית אדירה, ועל זה תהיה המלחמה בעשורים הקרובים (היות שחישוב הקניין הרוחני יתבסס על יחידת שימוש, ולא על עלות ההשקעה כפי שהיה עד כה).

המדיניות של טראמפ מתבססת על תורת המשחקים - כל סיכום ביניים הוא יעד זמני בלבד, כל צד מגדיר את המטרה שלו במנותק מהמטרות האחרות, אין מגרש אחד, וחשוב מכל יש לפעול באופן בלתי צפוי וליצור מצוקה גוברת והולכת אצל הצד האחר, כדי לחייבו להסכים לתנאיך. טראמפ פועל כך, למשל במלחמת הסחר נגד סין, והוא עושה את זה בריש גלי ומול מספר רב של שחקנים במקביל. המשחק מול סין בהתאם לכך, הוא ארוך וממושך. המטרה הסופית לפי טראמפ היא להגיע להסכם שטוב לשני הצדדים.

סיכום של יוסי קופרווסר, ראש המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין

הדיון עסק בשתי שאלות. האחת היא מדוע המודיעין האמריקני לא חזה בסוף שנות ה-90 את השינוי האדיר בקצב הצמיחה של סין ואת משמעותיו? נראה שהסיבה לכך היא התבססות על הנחות אינדוקטיביות וליניאריות, שאינן יכולות לחזות שינויים. בנוסף, העדר היכרות עמוקה עם התרבות הסינית הביאה להנחה שסין תמשיך להיות מדינה נחשלת, גם אם יש ברשותה נשק גרעיני ואוכלוסייה עצומה, והנטייה לרכז את תשומת הלב באיום המרכזי (אז הטרור העולמי וקודם לכן ברית המועצות) הביאה להקלת ראש בעוצמה הסינית. חשוב לכן לפתח כלים של "סריקת האופק" שיאפשרו להבחין בזמן בניצנים של תופעות העלולות להשפיע משמעותית על המציאות בעתיד ולפתח את ההכרות עם התרבות של האחר.

השאלה השנייה היא לאן עלולה המתרחשות להתפתח. האם היא תוביל, כפי שרוצה טראמפ, להסכמה על בסיס WIN WIN, שתבטיח את המשך העליונות האמריקנית, האם היא תוביל לעימות, בין אם בשל דחיקת סין לפינה (במכוון או בטעות) ובין אם משום שההתנהלות הסינית תיתפס (בצדק או שלא בצדק) כאיום שיש לפעול נגדו, או שהיא תוביל להיווצרות עולמות מקבילים שבכל אחד מהם מעצמה אחרת נהנית מהגמוניה?